

## TEXNIKUMLARDA ONA TILI DARSLARINI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

*O'zbekiston tumani 2-son texnikumi  
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari  
Abduraimova Zarnigorxon Ikromovna  
Abdujalilova Gulhayo Jaloliddin qizi*

**Annotatsiya:** O'zbek tili texnikumlarda sohaga mos ravishda chuqur va samarali o'rgatilishi kerak bo'lgan eng muhim fanlardan biridir. Ona tili darslari nafaqat tilga oid bilim va malakalarni oshirishga, balki o'quvchilarning umumiy tafakkurini, muloqot madaniyatini, so'z boyligini, hayotga va kasbga bo'lgan munosabatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ana shu jarayonni mukammal va zamonaviy tashkil qilish uchun interfaol o'qitish metodlaridan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar an'anaviy o'qitish uslublaridan tub farq qiladi. Bu metodlar o'quvchilarni faollikka, mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashuvga, o'z nuqtayi nazarini bildirishga, erkin muloqotga da'vat qiladi.

**Kalit so'zlar:** interfaol metodlar, ona tili darslari, samarali o'qitish, o'quvchi faolligi, zamonaviy yondashuv, muloqot ko'nikmalari, ta'lim texnologiyalari, innovatsion usullar, kreativ fikrlash, kichik guruhlarda ish

Avvalo, interfaol metodlar mohiyati haqida qisqacha to'xtalib o'tish lozim. Interfaol – bu ikki yoki undan ortiq tomonning faoliyatini, fikr almashinuvini, hamkorligini anglatadi. O'quv jarayonida esa interfaol metodlar o'qituvchi va o'quvchi, o'quvchilar o'rtasida o'zaro munosabatlarning faollashuvi, bilimlarni egallash jarayonining bir tomonlama emas, balki ikki yoqlama, ko'p tomonlama, jamoaviy bo'lishiga imkon yaratadi. Mazkur metodlar yordamida o'quvchilar mustaqil izlanishga, fikr bildirishga, muammoli vaziyatlarni hal etishga, axborotni sifatli qabul qilish va uni qayta ishlashga, o'z so'zini, fikrini bayon qilishga o'rganadilar. Texnikumlarda ona tili darslari ko'plab interfaol usullar yordamida o'rgatilishi mumkin. Bunda avvalo o'qituvchining oshkora va bevosita boshqaruvi ostida, o'quvchilar faolligi, ijodkorligi va mustaqilligiga katta e'tibor qaratiladi. Interfaol metodlarning asosiy afzalliklaridan biri, ular orqali darslarni diqqat-e'tibor markazida olib borish, o'quvchilarni dars jarayoniga jalb qilish, ular o'rtasida o'zaro hurmat, hamkorlik va tanqidiy tafakkurni rivojlantirish imkonidir. Ta'limda interfaol metodlarni qo'llash darsni yanada saviyali va tarbiyaviy ahamiyatga ega qiladi. Masalan, o'quvchilarning nutqini boyitish, so'zlarni o'z o'rnida qo'llash ko'nikmasini oshirish, gap tuzishni va matn bilan ishlashni o'rgatish – bularning hammasi interfaol metodlar orqali samaraliroq tashkil etiladi. Interfaol metodlar orqali ona tili darslari

faqatgina an'anaviy axborot uzatish emas, balki bilimlarni o'zlashtirishda faol ishtirok, shuningdek, bilim va ko'nikmalarni amaliyotda sinab ko'rish, chuqur fikrlash, kafolatli bilimga ega bo'lish, ijodiy fikrlashning rivojiga zamin yaratadi [1].

Ona tili darslarida interfaol usullarni tatbiq qilish – bugungi globallashuv sharoitida zamon talabi hisoblanadi. Chunki so'nggi yillarda ta'lim tizimiga qarata, o'quvchilarning ilmiy va amaliy faoliyatini rivojlantiruvchi, motivatsiyani oshiruvchi, har bir o'quvchining bilim va malakasining real baholanishi ta'minlanadigan, keyingi bosqichlarda ham kerakli ko'nikmalarni egallashiga asos bo'lishi lozim bo'lgan metodlarning o'rni yanada ortdi. Interfaol metodlar ushbu vazifalarni bajarishda muhim vosita hisoblanadi. Texnikumlarda til fanlari, xususan, ona tili darslari joriy o'quv yilida zamonaviy paedagogika yutuqlari asosida barpo etilmoqda. Dars jarayoniga turli interfaol metodlarni, jumladan, "Klaster", "Aqliy hujum", "Insert", "Blits-so'rov", "Fikrlar haritasi", "Debat", "Sandwich", "Assotsiatsiyalar zanjiri" kabi usullarning kiritilishi o'quvchilarni darsga jalb qilish, ular orasida sog'lom raqobat va hamjihatlik muhitini yaratish, har bir o'quvchining imkoniyatini ochib berish uchun katta imkoniyatlar beradi. Texnikumlarda o'tkaziladigan ona tili darslarida, ayniqsa, yoshlar texnik va kasbiy yo'nalishni tanlaganini hisobga olsak, ularga til bilimlarini mustahkamlashga imkon yaratadigan, kasbiy matnlarga yaqinlashtirib o'rganadigan, kommunikativ salohiyatini oshiruvchi, savodxonlik darajasini oshirishga yordam beradigan dars tizimi kerak. Interfaol metodlar bu borada o'zining eng qulay tomonlarini namoyon etadi. Chunki har bir o'quvchi darsda faol ishtirok etar ekan, u o'z fikrini, hissiyotini, bilimini namoyon qilishi, bahslashishi, muloqot qilishi, to'g'ri gapirish, savol berish va ularni javobini topishga harakat qilish jarayonida bilimini mustahkamlab boradi. O'qituvchi ham bunday usullardan foydalangan holda dars jarayonini jonlantirishi, o'quvchilarni guruhlariga bo'lishi, muammoli vaziyatlarni qo'yishi, ijtimoiy va kasbiy mavzular bilan uzviy bog'lagan holda aniq natija sari yo'naltirishi mumkin [2].

Interfaol ta'lim usullaridan foydalanishning yana bir muhim jihati, bunda har bir o'quvchi to'siqsiz ravishda ishtirok etishi, o'z saviyasidan qat'i nazar, yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirishi mumkin. Bu o'qitishni shunchaki muallimdan o'quvchiga ma'lumot uzatish emas, balki bahslashish, muloqot, hamkorlik asosida tashkil etilishini anglatadi. Ko'plab zamonaviy tadqiqotlar interfaol metodlardan foydalangan holda olib borilgan darslarda o'quvchilar bilimini qay darajada o'zlashtirganini an'anaviy darslardan yuqori ekanligini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ona tili kabi jamiyat hayotida muhim o'rin tutadigan fandan bu tajribani keng joriy qilish maqsadga muvofiq. Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarda mustaqil ishlash ko'nikmasi, bir-birining fikrini tinglay bilish, o'z fikrini ochiq bildirishi, tahliliy va tanqidiy fikrlash, savodli nutq yuritish, tushunganini yozma va og'zaki tarzda ifoda eta olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu metodlar o'quvchilarni chuqurroq o'ylashga,

o'z bilimiga ishonch hosil qilishga, shuningdek, muammoli vaziyatlarni hal etish orqali dunyoqarashlarini kengaytirishga sabab bo'ladi. Shuningdek, har bir dars uchun interfaol metodni maqsadga muvofiq va o'ziga xos tarzda tanlash zarur. Darsning ma'lum qismida muammoli vaziyat yaratilib, o'quvchilarni o'ylashga majbur qilish, fikrlash faoliyatini kuchaytirish, ular orasida muloqot va bahs-munozara tashkil etish amalda eng samarali natija beradi. Mazkur jarayonlarda til o'rganish uchun asos sifatida xizmat qiladigan manbalar, yozma va og'zaki mashqlar, tuzilmani mustahkamlashga yo'naltirilgan topshiriqlar tanlanadi. Bu, bir tomondan, o'quvchilarning kasbiy malakasini oshirsa, boshqa tomondan, ularning shaxsiy savodxonlik, muloqot va axborotni qayta ishlash malakalarini rivojlantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi [3].

Ona tili darslarida zamonaviy interfaol metodlardan foydalanishning yana bir ustunligi, dunyoqarashning kengayishi, axborotlarni mustaqil to'plash, tahlil qilish va tanqidiy yondashuvni shakllantirishda yaqqol ko'rinadi. Darsda o'quvchilar o'z fikrini bildirishi, bahslashishi, dalillar keltirishi, o'z nuqtayi nazarini himoya qilish jarayoniga faol jalb etiladi. Bunday tartibda olib borilgan o'quv jarayoni nafaqat dars sifatini, balki o'quvchilarning umumiy saviyasi, bilim va malaka darajasini ham oshiradi. Axborotlarni tahlil qilish, so'z boyligini oshirish, murakkab grammatik tuzilmalarni anglash va ularni to'g'ri qo'llash, adabiy me'yorlarga amal qilish, savodli nutq yuritishga yordam beradi. Bundan tashqari, interfaol usullar yordamida o'tkazilgan darslarda o'quvchi o'zi uchun kerakli axborotni izlab topadi, uni mustaqil o'zlashtiradi, o'z fikri va nuqtayi nazarini izohlaydi. Bu esa o'z navbatida yosh avlodda boshqalarga hurmat, hamkorlik, muammolarni birgalikda hal qilish, mustaqil qaror qabul qilish va tashabbuskorlik kabi muhim fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan o'quvchilar o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarini keyingi bosqichlarda ham foydalanishga, kundalik hayotda, kasbiy faoliyatda to'g'ri va samarali ishlatishga o'rganadilar. Ona tili darslari interfaol usullarda tashkil etilganda, o'quvchi o'zi darsga kelib, darsda faol ishtirok etganidan, o'z bilimini namoyon qilganidan, muloqotda bo'lganidan qoniqish hosil qiladi. U bunda o'z bilim darajasini yuqori baholash, xatolarini anglash, ulardan saboq olish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'qituvchi esa mazkur metodlar yordamida tarbiyaviy, ijtimoiy, etik va ma'naviy tarbiyaga oid masalalarni ham dolzarb qilib muhokama markaziga chiqara oladi [4].

Ona tili – xalq madaniyati, an'analari, milliy qadriyatlari, ma'naviyati va mafkuraviy qarashlari mujassam topgan fan sifatida ijtimoiy hayotda muhim o'rin tutadi. Uni texnikum miqyosida o'qitishda interfaol usullar orqali nafaqat bilimlar bilan, balki o'quvchilar tafakkuri, dunyoqarashi, bilim olishi, muloqot madaniyati, kasbga bo'lgan munosabatini chuqurlashtirish mumkin.

## **XULOSA**

Texnikumlarda ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish zamon talabi ekanini vaqtning o'zi tasdiqlamoqda. Interfaol metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarda mustaqil fikrlash, erkin muloqot, tahlil va tanqidiy yondashuv, savodli nutq, ijodiy tafakkur, o'z fikri va nuqtayi nazarini bayon qilish, axborotni to'g'ri va samarali ishlatish malakalarini rivojlantiradi. Bu metodlarni tatbiq etish ona tili darslarining mazmunan boy, hayotga yaqin, o'quvchiga kerakli va qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi. O'quvchi o'z bilimini mustahkamlaydi, real hayotda ham qo'llay olish qobiliyatiga ega bo'ladi. Tarbiya jarayoni ham kuchayib, ma'naviy va axloqiy faoliyatga asos bo'ladi. Texnikum ta'lim tizimi uchun interfaol metodlarni doimiy tatbiq etish o'quv jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni mustahkamlash, madaniyatli, ma'rifatli va faol shaxslarni tarbiyalashda eng ishonchli usullardan biridir. Salohiyatli, bilimli, tafakkuri keng yoshlar – kelajagimiz bunyodkori ekani o'z isbotini topmoqda. Shu sababli zamonaviy pedagogik yondashuvlar va interfaol o'qitish metodlari ona tili darslarida barqaror tatbiq etilishi zamon talabi sifatida kun tartibiga qo'yilishi lozim.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abdualiyev, M. (2018). "Zamonaviy dars jarayonida interfaol metodlarning o'rni va ahamiyati". Pedagogik mahorat, 2(37), 58-63.
2. Ahmedov, S. (2020). "O'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati". Boshlang'ich ta'lim, 4, 27-31.
3. Alimova, S. (2019). "Ona tili va adabiyot darslariga interfaol metodlarni tadbiq etish". O'qituvchi, 3, 12-16.
4. Anorboyeva, N. (2021). "Interfaol metodlar bilan samarali dars o'tkazish texnologiyalari". Innovatsion ta'lim, 1(18), 23-29.
5. Ergashova, D. (2017). "Ona tili o'qitish sifatini oshirishda interfaol metodlardan foydalanish". Til va adabiyot ta'limi, 2, 45-49.
6. Jo'rayev, Q. (2022). "Talabalar nutqini rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni". Zamonaviy ta'lim, 1(25), 52-57.
7. Niyozova, M. (2019). "Ona tili darslarida aqliy hujum metodidan foydalanish imkoniyatlari". Innovatsion ta'lim, 3, 78-83.
8. Ortiqova, G. (2020). "Interfaol metodlar asosida ona tili darslarini tashkil etish". Boshlang'ich ta'lim, 2, 39-43.